

**Necip Fazıl
Kısakürek'te
Dinî Hayat**

Nesibe ESEN ATEŞ

AKADEMİSYEN
KİTABEVİ

© Copyright 2019

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN

978-605-258-027-1

Kitap Adı

Necip Fazıl Kısakürek'te Dini Hayat

Yazar

Nesibe ESEN ATEŞ

Yayın Koordinatörü

Yasin DİLMEN

Sayfa Tasarımı

Akademisyen Dizgi Ünitesi

Kapak Tasarımı

Yusuf EMRE

Yayıncı Sertifika No

25465

Baskı ve Cilt

Sonçağ Matbaa

Bisac Code

REL037000

DOI

10.37609/akya.886

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A

Yenişehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

Sadece bir söz sanatı olmaktan çok daha ötelere uzanan şiir, şairin duygu, düşünce ve tasavvurlarının dışa yansımadır. Bunlar içinde başta dinî olmak üzere siyasî, sosyal ve kültürel öğeler kendilerine özgü yerlerini alırlar.

Yaşamı süresince tartışmaların içinde olmaktan çekinmeyen şair Necip Fazıl Kısakürek inandığı tüm değerleri şiir ve yazın yoluyla savunmuştur. Bunların içinde “din” önde gelen konulardandır. Gençlik yıllarında dinden uzak bir yaşam tarzı benimseyen Kısakürek, sonraları tam tersi bir görünüm sergilemiştir. Çalışmamız, Necip Fazıl’ın değişen dinsel yaşayışını ve buna bağlı olarak şiirlerinden yansıyan din anlayışını ortaya koymayı hedeflemiştir. Bu bağlamda ilk olarak şairin din ve dindarlık kavramlarıyla, kast ettiği anlam araştırılmıştır. Daha sonra Kısakürek’in dinsel değişimi konusuna girilmiş ve değişimin doğası analiz edilmiştir. Son olarak değişim öncesi ve sonrası şiirleri içinden direkt din ile ilgili olanlara bakılarak şairin dinî kavramları nasıl anlamlandırdığı incelenmiştir. Tüm bunlar yapılırken bilimsel ölçütlere uyulmaya ve objektif olmaya azami gayret gösterilmiştir. Şairin siyaset konulu yazını araştırma kapsamından çıkarılarak nesnelliğin gerçekleşmesine katkı sağlanmaya çalışılmıştır.

Akademik yaşamda örneğim olan, anlayışını, değerli fikirlerini ve dostluğunu benden hiçbir zaman esirgemeyen danışman hocam Sayın Prof. Dr. Hasan KAYIKLIK’a, şiiri ve şairi anlama hususunda büyük destek gördüğüm Sayın Prof. Dr. Asım YAPICI’ya ve Sayın Prof. Dr. Nuran ÖZTÜRK’e sonsuz minnet ve teşekkürlerimi sunarım. Her konuda beni sonuna kadar destekleyen en kıymetlilerim annem Elif ve babam Rıdvan ESEN’e şükranlarımı sunarım.

Bu çalışmanın yazılmasının üzerinden on yıla yakın bir zaman geçti. Yola yeni çıkmanın heyecanı ile yapmış olduğum tüm hatalardan peşinen affımı talep ederim...

Nesibe ESEN ATEŞ

*Özlemleri gün geçtikçe derinleşen
dedelerim Abdi ESEN'in ve Bayram OLGUN'un
aziz hatıralarına...*

İÇERİKLER

Önsöz.....	iii
1. GİRİŞ	1
1.1. Konunun Belirlenmesi	1
1.2. Konunun Sınırlandırılması	4
1.3. Araştırmanın Amacı.....	5
1.4. Araştırmanın Metodu	5
2. DİN VE DINDARLIĞIN TANIMLANMASI	11
2.1. Dinin Tanımlanması.....	11
2.1.1 Dinin Özsel Açıdan Tanımları.....	13
2.1.2 Dine İşlevsel Yaklaşımlar	15
2.1.3 Dine Hem Özsel Hem İşlevsel Yaklaşımlar	17
2.2. Dindarlığın Tanımı	20
2.2.1 Dindarlığın Boyutları	22
2.2.2 Dindarlık Tiplemeleri	25
2.3. Necip Fazıl Kısakürek'in Dindarlık Anlayışı.....	35
3. NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN HAYATI VE DİNİ YAŞAYIŞI	41
3.1. Ailesi	41
3.2. Çocukluğu	42
3.3. Eğitimi	46
3.3.1. İlköğretim	46
3.3.2. Bahriye Okulu.....	47
3.3.3. Dar'ül- Fünûn Yılları ve Paris	53
3.4. Necip Fazıl Kısakürek'te Dinsel Değişim	56
3.4.1. Din Psikolojisinin İnceleme Alanı Olarak Dinsel Değişim	57
3.4.2 Kavramdan Kurama Dinsel Değişim	58
3.4.3. Dinsel Değişim Biçimleri ve Necip Fazıl'da Değişim.....	64
3.4.3.1. Değişimin Yaşandığı Yöne Göre Dinsel Değişim Biçimleri.....	64
3.4.3.2. Gerçekleşme Şekline Göre Dinsel Değişim Biçimleri.....	66
3.4.3.3. Aldığı Süreye Göre Dinsel Değişim Biçimleri.....	73
3.4.4. Dinsel Değişimde Etkili Faktörler	76

3.4.4.1. Dinsel Değişimde Psikolojik Faktörler ve Kısakürek'teki Yansımaları	77
3.4.4.2 Dinsel Değişimde Etkili Olan Sosyo-Kültürel ve Dinî Faktörlerin Necip Fazıl'daki Yansımaları	82
3.4.5. Dinsel Değişim Evreleri ve Necip Fazıl'daki Tezahürü	89
3.4.5.1. Bunalım Evresi	93
3.4.5.2. Arayış ve Buluşma Evresi.....	96
3.4.5.3. Karar Verme ve Tabi Olma Evresi	98
3.4.6. Dinsel Değişimin Diğer Alanlarla İlgisi	105
3.4.7. Dinsel Değişim Yaşı	106
4. NECİP FAZIL KISAKÜREK'İN ŞİİRLERİNDE DİN ANLAYIŞI.....	109
4.1. Allah Tasavvuru.....	109
4.2. İlahî Aşk	116
4.3. Zikir	121
4.4. Nefse Muhalefet	126
4.5. Tefekkür	135
4.6. Mürşid ve Tasavvuf Önderleri	136
4.7. Peygamber Tasavvuru	144
4.8. Ölüm ve Ahiret Tasavvuru.....	151
Sonuç	165
KAYNAKLAR	173

KAYNAKLAR

- Allport, W, Gordon, (2004), *Birey ve Dini*, (Çev. B, Sambur), Ankara: Elis Yayınları.
- Ateş, Süleyman, (1972), *İslam Tasavvufu*, Ankara: Pars Matbaası.
- Aydın, Mehmet, (2002), *Din Felsefesi*, İzmir: İzmir İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Ayten, Ali, (2006), *Psikoloji ve Din Psikologlarının Tanrı Görüşleri*, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Bacanlı, Hasan, (2002), *Psikolojik Kavram Analizleri*, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bahadır, Abdülkerim, (2002), *İnsanın Anlam Arayışı ve Din*, İstanbul: İnsan Yayınları.
- Bardakçı, Mehmet Necmettin, (2000), *Sosyo- Kültürel Hayatta Tasavvuf*, Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Baymur, Feriha, (1983), *Genel Psikoloj*, İstanbul: İnkılâp Yayınları
- Baz, İbrahim, (2003), "Necip Fazıl Kısakürek ve Tasavvuf", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi 10*, (Ed. E. Cebecioğlu), (ss. 331- 342), Ankara,
- Berger, Peter, (1993), *Dinin Sosyal Gerçekliği*, (Çev. A. Coşkun), İstanbul: İnsan Yayınları.
- Buhârî, Ebu Abdullah b, Muhammed b, İsmail, (1982), *El-Cami' u's-Sahih I*, İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Can, Şefik, (2008), "Tarikat Ehli İslam'ın Esasına İnanan Kim sedir", *Tasavvuf Seni Çağırıyor Kendini Bilmek İstemez misin?*, (Ed. E. Alkan), (ss.130- 137), İstanbul: Hayykitap.
- Canbulat, Mehmet, (2005), "Zikir", *Dinî Terimler Sözlüğü*, (Haz: İsmail Karagöz) Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Cüceloğlu, Doğan, (1994), *İnsan Ve Davranışı*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çelik, İsa, (2008), "Muhammed İkbâl'de Akıl ve Aşk", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, (Ed. E. Cebecioğlu), (ss.23- 57), Ankara.
- Doğan, Mehmet, (1990), *Büyük Türkçe Sözlük*, Ankara: Rehber Yayınları.
- Dumlu, Mehmet, (2008), "Önce Bil, Sonra Bul, Daha Sonra Bildiğinle Ol", *Tasavvuf Seni Çağırıyor Kendini Bilmek İstemez misin?*, (Ed. E. Alkan), (ss.36- 45), İstanbul: Hayykitap.

- Egemen, B, Ziya, (1952), *Din Psikolojisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi.
- Fordham, Frieda, (1996), *Jung Psikolojisi*, (Çev. A. Yalçiner), İstanbul: Say Yayınları,
- Frager, Robert, (2004), *Kalp, Nefs ve Ruh*, (Çev. İ. Kapaklıkaya), İstanbul: Gelenek Yayınları.
- Frankl, Victor, (1991), *İnsanın Anlam Arayışı*, (Çev. S. Budak), Ankara: Edesos Yayınları.
- Fromm, Erich, (1991), *Psikanaliz ve Din*, (Çev. A. Arıtan), İstanbul: Arıtan Yayınevi.
- Glock, Y, Charlesi, (1998), *Dindarlığın Boyutları Üzerine*, (Çev. M. Emin Köktaş), *Din Sosyolojisi*, (Der. Y.& M.E. Köktaş), (ss. 252-254), Ankara: Vadi Yayınları,
- Günay, Ünver, (2006), "Dindarlığın Sosyolojisi", *Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi*, (Ed. Ü, Günay & C, Çelik), (ss. 1-59), Adana: Karahan Kitabevi.
- Gürün, O, A, (1991), *Psikoloji Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Holm, G, Nils, (2004), *Din Psikolojisine Giriş*, (Çev. A. Bahadır), İstanbul: İnsan Yayınları.
- Hökelekli, Hayati, (2005), *Din Psikolojisi*, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Hökelekli, Hayati, (2006), "Gençlik ve Din", *Gençlik, Din ve Değerler Psikolojisi*, (Ed. H,Hökelekli), (ss.9-32), İstanbul: DEM Yayınları.
- Hökelekli, Hayati. (2008). *Ölüm, Ölüm Ötesi Psikolojisi ve Din*. İstanbul: Dem Yayınları
- İbn Haldun, (1984), *Tasavvufun mahiyeti: Şifâu's-sail*, (Haz. S. Uluğdağ), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- İlknur, Miyase, (2003), *Necip Fazıl: Zıt Kutupların Mürşidi*, Cumhuriyet Gazetesi.
- James, William, (1945), *The Varieties of Religious Experience a Study of Human Nature*, Longmans Green and CO, London, New York, Toronto.
- Jung, C, Gustow, (1993), *Din ve Psikoloji*, (Çev. C. Şişman), İstanbul: İnsan Yayınları.
- Jung, C, Gustow, (2000), *Analitik Psikolojinin Temel İlkeleri*, (Çev. K. Şipal), İstanbul: Cem Yayınevi.

- Karaca, Faruk. (2000). *Ölüm psikolojisi*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Karagöz, İsmail, (2005), "Tefekkür", *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, (Haz. İ. Karagöz), Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kayıklık, Hasan, (2000), "Dini Yaşayış Biçimleri: Psikolojik Temelleri Açısından Bir Değerlendirme", *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Kayıklık, Hasan, (2002), "Gazâlî' de Dinsel Yaşayışın Evrimi", *Dini Araştırmalar Dergisi* 5 (14), (ss.117-130), Ankara.
- Kayıklık, Hasan, (2003), "İçerik ve Kazanım Açısından Din Psikolojisi", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3(1), (ss. 83-102), Adana..
- Kayıklık, Hasan, (2005), "Bireysel Yaşamda Dinsel Değişim", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 2(2), (ss. 5-23), Adana.
- Kayıklık, Hasan, (2006), "Değişen Dünyada Birey, Din ve Dindarlık", Ed. Ü. Günay & C. Çelik, *Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi* (ss. 157-174), Adana: Karahan Kitabevi.
- Kayıklık, Hasan, (2009), *Tasavvuf Psikolojisi*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kısakürek, Necip Fazıl, (1991), *Batı Tefekkürü ve İslam Tasavvufu*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, Necip Fazıl, (1959), *Bir Adam Yaratmak*, Ankara: Ayyıldız matbaası.
- Kısakürek, Necip Fazıl, (1972), *İman ve Aksiyon*, İstanbul: Bedir Yayınevi.
- Kısakürek, Necip Fazıl, (1977), *Yeniçeri*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, Necip Fazıl, (1984), *Kafa Kâğıdı*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, Necip Fazıl, (1984a), *İhtilal*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, Necip Fazıl, (1985), *İman ve İslam Atlası*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, Necip Fazıl, (1989), *Tanrı Kulundan Dinlediklerim*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, Necip Fazıl, (1989a), *Hikâyelerim*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.

- Kısakürek, Necip Fazıl, (2003), *Edebiyat Mahkemeleri*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, Necip Fazıl, (2004), *Senaryo Romanlarım*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, Necip Fazıl, (2006), *Çile*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, Necip Fazıl, (2006a), *O ve Ben*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, Necip Fazıl, (2006b), *Çöle İnen Nur*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kısakürek, Necip Fazıl, (trz), *Esselam Mukaddes Hayattan Levhalar*, İstanbul: Büyük Doğu Yayınları.
- Kirman, M, Ali, (2004), *Din Sosyolojisi Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Koç, Mustafa, (2002), "Ölüm Psikolojisi", *Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi* 8, (Ed. E. Cebecioğlu), (ss.117- 146), Ankara.
- Konuk, Yurdağül, (1994) *Okul Öncesi Çocuklarda Dinî Duygunun Gelişimi ve Eğitimi*, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Köktaş, M, Emin, (1993), *Türkiye'de Dinî Hayat: İzmir Örneği*, İzmir: İşaret Yayınları.
- Köse, Ali, (1997), *Neden İslam'ı Seçiyorlar, Müslüman Olan İngilizler Üzerine Psiko- Sosyolojik Bir İnceleme*, İstanbul: İSAM Yayınları.
- Kula, M, Naci, (2001), *Kimlik ve Din Ergenler Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul: Ayışığı Kitapları.
- Kuşeyri, A, (1999), *Tasavvuf İlmîne Dair Kuşeyrî Risalesi*, (Haz. S. Uludağ), İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Kübra, N, (1996), *Usûlu Aşere, Risâle İle'l-Hâim, Fevâihu'l-Cemal: Tasavvufî Hayat*, (Haz. M. Kara), İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kuşat, Ali, (2006), "Ergenlerde Allah Tasavvuru", *Dindarlığın Sosyo- Psikolojisi* (Ed. C, Çelik & Ü, Günay), (ss. 113- 155), Adana: Karahan Kitabevi.
- Marx, C. (1997). *Hegel'in hukuk felsefesinin eleştirisi*. Ankara: Sol Yayınları.
- May, Rolla, (1997), *Kendini Arayan İnsan*, (Çev. A. Karpat), İstanbul: Kuraldışı Yayınları.
- Mehmedoğlu, A, Ulvi, (2006), "Klasik Kuramlar ve Modern Araştırmalar Bağlamında Dindarlık ve Kişilik", *Dindarlığın Sos-*

- yo- Psikolojisi (Ed. C. Çelik & Ü. Günay), (ss. 259- 287), Adana: Karahan Kitabevi.
- Mehmedoğlu, A,Ulvi, (2004), *Kişilik ve Din: Dindarlık ve Kişilik Özellikleri Üzerine Bir Araştırma*, İstanbul: DEM Yayınları.
- Nevevi, Zekeriyya Yahya b. Şeref, (1990), *Kütüb-ü Sitt'e'den Seçme Peygamberimizi En Güzel Duaları ve Zikirleri*, (Çev. F. Yavuz), Konya: Uysal Kitabevi.
- Özakpınar, Yılmaz, (1999), *İnsan İnanan Bir Varlık*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Öztürk, Mustafa, (2008), *Kur'an-I Kerim Meali Anlama ve Yorumlama Merkezli Çeviri*, Ankara: Otto.
- Öztürk, Y, Nuri, (1988), *Tasavvufun Ruhu ve Tarikatlar*, İstanbul: Sidre Yayıncılık.
- Öztürk, Y, Nuri, (1989), *Kur'an-ı Kerim ve Sünnete Göre Tasavvuf*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı Yayınları.
- Paçacı, İbrahim, (2005), "Nefs", *Dini Kavramlar Sözlüğü*, (Haz. İ. Karagöz), (Ss.522-523), Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Pargament, I, Kenneth, (2005), "Acı ve Tatlı: Dindarlığın Bedelleri ve Faydaları Üzerine Bir Değerlendirme", (Çev. A. U. Mehmedoğlu), *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5/1, (ss.279-313), Adana.
- Peker, Hüseyin, (2003), *Din Psikolojisi*, İstanbul: Çamlıca Yayınları.
- Rambo, R, Lewis, (1993), *Undersitanding Religious Conversion*, Yale University Press, New Haven & London.
- Redhouse (1985), *Türkçe- İngilizce Sözlük*, (Ed. R. Avery, S. Bezmez, A. G. Edmonds & M. Yaylalı), İstanbul: Redhouse Yayınevi.
- Schimmel, A, (2004) *İslam'ın mistik boyutları* (Çev. S. Özkan), İstanbul: Kırkambar Kitaplığı.
- Spranger, Eduard, (2001), *İnsan Tipleri Bir Kişilik Psikolojisi*, (Çev. A.Aydoğoan), İstanbul: İz Yayıncılık.
- Taplamacioğlu, Mehmet, (1962), "Yaşlara Göre Dini Hayatın Şiddet ve Kesafeti Üzerine Bir Anket Denemesi", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10, (Ss.141-151), Ankara.
- Tümer, Günay, (1994), "Din", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 10, (Ss. 312- 320), İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.

- Uyguner, Muzaffer, (1994), *Necip Fazıl Kısakürek Yaşamı, Sanatı, Yapıtlarından Seçmeler*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Vergote, Antonie, (1999), *Din, İnanç ve İnançsızlık*, (Çev. V. Uysal), İstanbul: Marmara Üniversitesi Vakfı Yayınları.
- Yaparel, Recep, (1987), "Dinin Tarifi Mümkün mü?", *T,C, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları İlahiyat Fakültesi Dergisi*, İzmir.
- Yapıcı, Asım, (1997), *İslam'da Töbenin Yeri ve Dinî Yaşayıştaki Rolü*, İstanbul: Beyan Yayınları.
- Yapıcı, Asım, (2002), "Dini Yaşayışın Farklı Görüntüleri ve Dogmatik Dindarlık", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2/2, (Ss.75- 117), Adana.
- Yapıcı, Asım, (2004), *Din, Kimlik ve Önyargı: Biz ve Onlar*, Adana: Karahan Kitabevi.
- Yapıcı, Asım, (2007), "Müslümanlıktan Hıristiyanlığa Geçişin Sebepleri Üzerine Sosyo-Psikolojik Bir İnceleme", *İslami Araştırmalar Dergisi* (Ed. M. Bayraktar), (Ss. 221-238), Ankara.
- Yapıcı, Asım, (2007), *Ruh Sağlığı ve Din: Psiko-Sosyal Uyum ve Dindarlık*, Adana: Karahan Kitabevi.
- Yavuz Kerim, (1986a), "Dinî İnançın Gelişmesinde Nativizm ve Tecrübecilik Problemi", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi VII*, (Ss. 129- 142), Erzurum.
- Yavuz, Kerim, (1982), "Din Psikolojisinin Araştırma Alanları", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi V*, (Ss. 87-108), Erzurum.
- Yavuz, Kerim, (1983), *Çocukta Dini Duygu ve Düşüncenin Gelişimi*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Yavuz, Kerim, (1986), "Din Psikolojisinde Metot Meselesi ve Yeni Gelişmeler", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi V*, (Ss.153- 185), Erzurum.
- Yavuz, Kerim, (2008), "Edebî Bir Eserde Yazarın İç Dünyasının Dışa Yansıması", *Tarihsel Oluşum ve Bilimsel Açılım*, (Ss. 203- 210), Adana: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Yıldız, Murat, (2006), *Ölüm Kaygısı ve Dindarlık*, İzmir: İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları.